

Ks. dr hab. Jan Krzysztof Miczyński
Sekcja Teologii Duchowości
Katolicki Uniwersytet Lubelski Jana Pawła II

Recenzja rozprawy doktorskiej
p. mgr lic. Marty Nogi
pt. *Wpływ kierownictwa duchowego*
na życie mistyczne św. Faustyny Kowalskiej
Wrocław 2022.

„Teologia duchowości jest dyscypliną teologiczną, która oparta na prawdach Objawienia, bada doświadczenie duchowe, opisuje jego rozwój i pozwala poznać jego struktury i prawa” (Ch. A. Bernard, *Wprowadzenie do teologii duchowości*, Kraków 1996, s. 43). Te ogólne założenia metodologiczne znalazły swoje ukonkretnienie w projekcie badawczym, polegającym na analizie dynamiki doświadczenia duchowego św. Faustyny Kowalskiej (1905-1938) w świetle otrzymywanych przez nią porad duchowych. Projekt ten został zrealizowany przez Doktorantkę p. mgr lic. Martę Nogę pod kierunkiem jej Promotora o. bp. prof. dr. hab. Jacka Kicińskiego CMF. Powstała dysertacja, która jest przedmiotem niniejszej recenzji, jest systematycznym i rzetelnym, naukowym namysłem nad niewątpliwie bardzo trudnym i złożonym zagadnieniem. Dotyczy ono bowiem rozmów duchowych Mistyczki, ich *forum externum* (poza spowiedzią) oraz *forum internum* (w czasie spowiedzi). Z tej racji praca badawcza mogła się oprzeć głównie na świadectwach Penitentki, w mniejszym zaś stopniu na relacjach kierowników duchowych (których obowiązywała tajemnica spowiedzi). Dlatego wybranie tego zagadnienia jako przedmiot teologicznego, metodycznego studium wymagało *sui generis* odwagi naukowej. W tym miejscu niech mi będzie wolno zatem złożyć gratulacje zarówno Promotorowi, jak i Doktorantce z powodu podjęcia się opracowania tego ważnego tematu, a także pomyselnego zrealizowania przedsięwzięcia.

1. Podstawowe dane o Doktorantce

Pani Marta Noga, ur. 15 marca 1987 r. w Złotoryi, po zdaniu matury studiowała na Papieskim Wydziale Teologicznym we Wrocławiu (studia w Legnicy). W dniu 22 czerwca 2011 r. zdała egzamin magisterski, przedstawiając pracę pt. *Obrzędowość okresu Narodzenia Pańskiego w świetle Dyrektorium o pobożności ludowej i liturgii*, napisaną na seminarium naukowym z liturgiki pod kierunkiem ks. prof. Stanisława Araszcuka. W tym samym roku rozpoczęła studia licencjacko-doktoranckie na Papieskim Wydziale Teologicznym we Wrocławiu, w Instytucie Teologii Duchowości. W dniu 18 czerwca 2013 r. zdała egzamin licencjacki z zakresu teologii duchowości i rozpoczęła przygotowywać pracę doktorską pt. *Wpływ kierownictwa duchowego na życie mistyczne św. Faustyny Kowalskiej* (która jest przedmiotem niniejszej recenzji). Kandydatka pracuje od 2017 r. jako katechetka w Zespole Szkolno-Przedszkolnym nr 10 we Wrocławiu.

2. Ocena formalna

Dysertacja p. mgr lic. Marty Nogi spełnia wszystkie wymogi stawiane pracom doktorskim. Całość opracowania liczy 301. stron i obejmuje: stronę tytułową, Wykaz skrótów, Spis treści, Wstęp, pięć Rozdziałów, Zakończenie i Bibliografię. Każdy z rozdziałów dzieli się na paragrafy, a te dzielą się często na podpunkty. Wszystkie wspomniane elementy są ze sobą spójne i zostały ułożone logicznie.

Tytuł pracy jest sformułowany zwięźle i precyzyjnie. Zwraca uwagę fakt, że do rzeczownika „życie” został dołączony przymiotnik „mistyczne”. Tym samym zostało podkreślone, że analiza teologiczna skupia się głównie na misterium łaski, na doniosłej roli kierownictwa duchowego w przestrzeni życia nadprzyrodzonego człowieka.

Ważną rolę w dysertacji stanowi napisany przez Autorkę – Wstęp. Omówione są w nim istotne elementy: cel pracy, źródła, metoda oraz układ pracy. Jako problem badawczy postawiono pytanie: „Jakie znaczenie dla życia mistycznego św. Faustyny miało kierownictwo duchowe?” (s. 5). Tym samym cel pracy został sformułowany jasno. Trzeba tu podkreślić, że Autorka wybrała temat bardzo interesujący i ważny dla teologii duchowości.

Jako metodę pracy naukowej Autorka wskazała zaś „metodę pozytywną teologiczną, która polega na analizie zebranych materiałów i wyprowadzeniu wniosków” (s. 5). Wydaje się, że można by tę metodę opisać precyzyjniej, przede wszystkim wytłumaczyć na czym polega ta analiza. W pracy bowiem można dostrzec wyjaśnienia typu definicyjnego, wyjaśnienia etymologiczne, opis historyczny, opis teologiczny, niekiedy są stosowane też porównania (do innych świętych), itp. Szkoda zatem, że zabrakło opisu tych metod szczegółowych, a przecież widać wyraźnie, że Autorka umie się nimi posługiwać.

Źródła pracy badawczej zostały wskazane w sposób jednoznaczny, prawidłowo. Szkoda, że Autorka nie podała gdzie obecnie znajduje się rękopis św. Faustyny (a więc oryginał źródła), gdzie zostało opublikowane pierwsze wydanie jej pism, ile tych wydań jest, które z nich mają charakter krytyczny, itp. Natomiast cenne jest to, że Autorka wskazuje ważniejsze opracowania myśli św. Faustyny (choć nie wszystkie).

W sposób właściwy zostały przedstawione we Wstępie poszczególne Rozdziały (co do treści), niemniej zabrakło wytłumaczenia głównego zamysłu dotyczącego procesu badawczego. Innymi słowy przydałoby się uzasadnienie jak poszczególne rozdziały przyczynią się do znalezienia odpowiedzi na główne pytanie badawcze – o wpływ kierownictwa duchowego na życie mistyczne Faustyny Kowalskiej.

Pierwszy Rozdział pt. *Środowisko rozwoju wiary i powołania Faustyny* omawia przestrzeń życia Świętej. Rozdział ten jest bardzo cenny i zasadny – zawiera istotny komponent teologiczno-duchowej metody prowadzenia badań. Doświadczenie chrześcijańskie jest bowiem zawsze związane z konkretną sytuacją egzystencjalną człowieka. Stąd też duchowość określana jest często jako sposób wcielenia wiary w życie przez osobę (grupę osób) bytującą w określonych warunkach historycznych, geograficznych, społecznych itp. (np. A. Vauchez).

Drugi Rozdział pt. *Bl. Ks. Michał Sopoćko spowiednikiem i kierownikiem duchowym* stara się ukazać wpływ głównego kierownika duchowego na życie mistyczne Faustyny Kowalskiej. Brany jest tu pod uwagę dynamizm rozwojowy w doświadczeniu duchowym s. Faustyny. Jest to bardzo słuszne.

Trzeci Rozdział pt. *Rozwój życia duchowego w kontekście wskazań o. Józefa Andrasza SJ* omawia rolę, jaką odegrał w życiu Faustyny drugi jej kierownik duchowy. Autorka – oprócz analizy dynamiki doświadczenia duchowego – skupia uwagę na strukturze tego doświadczenia (na cnotach teologicznych i moralnych). I chociaż niewątpliwie Autorka nie chce powiedzieć, że tych cnót wcześniej nie było w życiu Faustyny, pojawia się pytanie dotyczące zasadności tak położonego akcentu (w tym konkretnie miejscu).

Czwarty Rozdział pt. *Duchowe owoce kierownictwa*, w którym są wymieniane i omawiane dary mistyczne Faustyny, prowokuje do postawienia bardzo istotnego pytania: Czy rzeczywiście te dary duchowe (także fenomeny nadzwyczajne) można nazwać „duchowymi owocami kierownictwa”? Czy nie są one raczej owocami działania Ducha Świętego, a w kierownictwie duchowym – jedynie przedmiotem rozeznania? Oczywiście jest to sprawa złożona (zresztą zaproponuję ją jako temat do dyskusji). Trzeba tu jednak docenić trud Autorki włożony w analizę poszczególnych łask, które miała otrzymać św. Faustyna.

Piąty Rozdział pt. *Apostolski wymiar kierownictwa duchowego*, omawiające przekazane przez św. Faustynę formy kultu Bożego Miłosierdzia, stara się ukazać wymierne skutki faktu, że Święta poddała się posłusznemu kierownictwu duchowemu. Przedstawia też zaangażowanie kierowników duchowych, a także niektórych postaci ze środowiska św. Faustyny, w propagowanie tej formy pobożności. Jawi się tu jednak pytanie o rozumienie tego tytułu. Tym bardziej, że umieszczone pod nim paragrafy brzmią: *Obraz Jezusa Miłosiernego; Święto Bożego Miłosierdzia, Koronka do Bożego Miłosierdzia, Godzina Miłosierdzia, Nowe Zgromadzenie*.

Po zapoznaniu się treścią korpusu pracy, oprócz złożenia wyrazów uznania pod adresem Autorki z powodu szerokiej znajomości zagadnień dotyczących życia mistycznego, można również wyrazić żal, że w zakończeniach Rozdziałów zabrakło krótkich podsumowań, które nawiązałyby do głównego problemu badawczego zawartego w temacie pracy i przedstawiły – na danym etapie prowadzenie analizy – jakąś systematycznie zredagowaną cząstkową odpowiedź. Oczywiście, nie oznacza to, że w treści pracy nie można odnaleźć poszczególnych wniosków, niemniej nie są one zbierane w całość.

Bardzo dobre słowa można powiedzieć na temat języka dysertacji. Jest spójny, płynny, logiczny i ma charakter naukowy. Czytelnik odnosi wrażenie, że praca jest napisana „z pasją”, przy jednoczesnym „intelektualnym chłdzie”, który jest wymagany przy opracowaniach naukowych. I chociaż niekiedy zdarzają się niewielkie usterki interpunkcyjne czy stylistyczne, jak również pewne niejasne wyrażenia (o czym będzie mowa przy ocenie merytorycznej), szatę słowną pracy doktorskiej oceniam wysoko.

Zakończenie pracy, którego celem jest podsumowanie badań oraz ocena autorska i postawienie tezy (uzasadnienie postawionej wcześniej hipotezy), wydaje się trochę za mało precyzyjne. Autorka bardzo dobrze wymienia różne sposoby oddziaływania kierownictwa duchowego na rozwój życia św. Faustyny, ale nie dokonuje ich systematyzacji (funkcje: przestrogi, zachęty, umocnienia, ochrony, nadania tożsamości, rozeznawania, porady itp.). W ten sposób trochę zaciera się stawiana w pracy główna teza. Jawi się bowiem wątpliwość, czy Autorka trochę zaciera się stawiana w pracy główna teza. Jawi się bowiem wątpliwość, czy Autorka mówiąc o „wpływie kierownictwa duchowego” kładzie akcent na środki (jak spowodowało?), czy też na skutki (czyli co spowodowało?). W pracy omówione zostały oba aspekty, ale byłoby dobrze omówić je szczegółowo w podsumowaniu. Szkoda również, że w Zakończeniu nie Autorka nie dokonała swojej oceny i nie wskazała możliwych kierunków dalszych badań doświadczenia chrześcijańskiego s. Faustyny Kowalskiej.

Odnosząc się do umiejętności korzystania ze źródeł, trzeba wyrazić wielkie uznanie, gdyż widać wyraźnie, że zostały one przez Autorkę gruntownie przestudiowane. Często prowadzi ona analizę tekstu, kierując się – bardzo słusznie – porządkiem chronologicznym. Niekiedy, trochę niepotrzebnie, wprowadzając czytelnika w cytowany za chwilę fragment pism św. Faustyny, dokonuje parafrazy tego fragmentu. Tworzą się tym samym powtórzenia.

Przy sporządzaniu przypisów oraz w końcowej Bibliografii użyto poprawnie systemu przecinkowego. Wykaz bibliograficzny rozpoczynają dwa wydania Pisma Świętego i słownik greki biblijnej; pojawia się tu pytanie, czy nie warto by było dać tym pozycjom oddzielny podtytuł? Następnie bibliografia dzieli się na następujące podpunkty: *Teksty Magisterium Kościoła, teksty źródłowe, literatura przedmiotu, literatura pomocnicza, źródła internetowe. Źródła pracy są zatem określone jasno – stanowią je pisma św. Faustyny, a także wspomnienia o*

niej (relacje słowne sióstr, które osobiście ją znały). Pojawia się jedno pytanie, dotyczące zaklasyfikowania pism ks. J. Andrasza. Jego publikacje zostały umieszczone w literaturze przedmiotu oraz w literaturze pomocniczej. Biorąc pod uwagę fakt, że on również znał s. Faustynę Kowalską (był jednym z jej kierowników duchowych), może byłoby warto jego pisma określić jako źródła pomocnicze. Trochę niejasny wydaje się podział literatury na literaturę przedmiotu i literaturę pomocniczą (trochę trudno zorientować się jakie kryterium podziału zostało zastosowane, tum bardziej, że np. jedna książka W. Granata dotycząca miłosierdzia została zakwalifikowana do grupy pierwszej, inna zaś do grupy drugiej). Może prostszy byłby następujący podział: źródła (podstawowe i pomocnicze), opracowania (czyli publikacje na temat s. Faustyny), literatura przedmiotu (pozostałe publikacje). Trzeba też zwrócić uwagę na niewielką usterkę dotyczącą tzw. netografii, a mianowicie na brak daty skorzystania z witryny internetowej. Czasami w przypisach brak jest wskazania numeru strony: np. przypis nr 55. Niemniej jednak – pomimo tych drobnych uwag – trzeba wyraźnie podkreślić, że wykorzystane w pracy źródła oraz umieszczona w przypisach literatura świadczą o dobrej znajomości tematyki przez Autorkę, o jej odpowiednim przygotowaniu i erudycji.

3. Ocena merytoryczna

Rozprawa doktorska p. mgr lic. Marty Nogi stanowi systematyczne, pogłębione studium badanego zagadnienia, tj. wpływu kierownictwa duchowego na życie mistyczne św. Faustyny Kowalskiej. Opracowanie to ma dużą wartość merytoryczną, zawiera wiele wyjaśnień teologicznych, informacji historycznych (mniej istotnych na gruncie teologii systematycznej, a stanowiących przedmiot badań teologii duchowości), jak również interpretacji proponowanych przez Autorkę. Czytając pracę można prześledzić życie św. Faustyny w różnych aspektach. Często jest zachowana chronologia, ale raczej wewnątrz tematycznych bloków. Z tego względu pojawiają się powtórzenia. Dla uważnego czytelnika, który mniej zwraca uwagi na prowadzoną teologiczną analizę, a bardziej na fakty z życia, takie powtórzenia mogą budzić pytanie, czy nie jest to błędem. Moim zdaniem nie jest, ale może byłoby warto o tym wspomnieć we Wstępie, aby czytelnik był na to gotowy. Praca odsłania środowisko życia Faustyny, zewnętrzny wymiar kierownictwa duchowego, wewnętrzną ścieżkę duchową poddającą się pod kierownictwo Świętej, przedmiot tego kierownictwa i jego skutki.

Kluczowym wyrażeniem w niniejszym opracowaniu jest wyrażenie „kierownictwo duchowe”, a co za tym idzie również i „kierownik duchowy”. Trochę szkoda, że te wyrażenia nie są od razu zdefiniowane (dopiero w przypisie n. 1054) pojawia się wyjaśnienie dot. „kierownika duchowego”. Na pewno Autorka przekonana jest, że te wyrażenia są znane i w związku z tym nie przytacza wcześniej ich definicji. Niemniej rodzi to problem, bo można rozumieć to wyrażenie w sensie wąskim – kierownikiem duchowym jest tylko ta osoba, którą wybiera się i osobiście nazywa kierownikiem duchowym. Ale również kierownikiem – w sensie szerokim – są w jakimś sensie wszyscy spowiednicy danej osoby, a także przełożeni, a wcześniej rodzice, katecheci itd. Wydaje się, że tego zabrakło. Wśród osób które wywarły wpływ na życie duchowe s. Faustyny byli: jej rodzice – Stanisław Kowalski (+1946) i Marianna z d. Babel (+1965), proboszcz parafii rodzinnej ks. Roman Pawłowski (+1939), o. Edmund Elter SJ (+1955; w listopadzie 1932 r. potwierdził prawdziwość otrzymywanych wizji), o. Józef Andrasz (+1963), bł. ks. Michał Sopoćko (+1975), ks. abp. Romuald Jałbrzykowski (+1955), m. Michaela Moraczewska (+1966). Wszystkie te osoby można nazwać kierownikami duszy Faustyny. Autorka o nich wspomina, ale szkoda, że nie podaje ich pełnych życiorysów.

Śledząc teologiczną analizę, którą przeprowadza Autorka w swojej dysertacji można szybko dostrzec dogłębną znajomość osoby Faustyny. Praca jest na wskroś źródłowa, czasami jednak odnosi się wrażenie, że Autorka odbiega od głównego tematu, jakim jest kierownictwo,

podążając w kierunku dygresji, ku mniej istotnym szczegółom. Można też zauważyć – odwrotnie – że właśnie ważnych szczegółów brak, na przykład kiedy coś się wydarzyło (np. s. 13). W pewnych momentach akcent jest położony na ścieżkę rozwoju duchowego Faustyny, a szczególnie na etapach zawierzenia Bogu. Oczywiście, aspekty te łączą się z kierownictwem duchowym, ale jest to – wydaje się – za mało podkreślone. Nie jest to oczywiście błędem, ale warto uczynić takie spostrzeżenie.

Rozdział Pierwszy – prowadzi do wniosku, że środowisko życia jest już w jakimś sensie miejscem „kierownictwa duchowego”. Rozdział Drugi i Trzeci – są próbą ukazania współzależności: rozwoju życia wewnętrznego (procesu uświęcania) Faustyny Kowalskiej ze świadomym i dobrowolnym poddawaniem się w posłuszeństwie kierownikom duchowym. Rozdział Czwarty – jak wspomniano wcześniej (przy ocenie formalnej) – prowokuje zasadnicze pytanie, czy zjednoczenie z Bogiem (zaręczyny duchowe, małżeństwo duchowe), jak również tzw. dary nadzwyczajne związane z mistyką (np. dar stygmatów), można nazwać „owocami” kierownictwa duchowego? To prawda, że Bóg często udziela swoich łask w porządku dar-trud-dar (dar Boży, z którym człowiek współpracuje, aby móc otrzymać kolejny dar Boży), a w związku z tym owoce Ducha Świętego łączą się również z trudem ludzkim, rozeznawaniem duchowym, prośba o kierownictwo. I w tym sensie są one także „owocem” kierownictwa, ale kierownictwo duchowe nie jest ich źródłem. Zatem można postawić pytanie o celność sformułowania tytułu Czwartego Rozdziału (proponuję ten temat na dyskusję). Rozdział Piąty – ukazuje praktyczną wartość poddania się kierownictwu duchowemu przez św. Faustynę. Dzięki posłuszeństwu, mogła ona przekazać przesłanie, które – wierzyła w to mocno – otrzymała od Boga. Dotyczyło ono przygotowania świata na powtórne przyjście Pana Jezusa. Przygotowanie to miało się (ma się) dokonać poprzez kult Miłosierdzia Bożego. Autorka starała się w pracy ukazać zaangażowanie kierowników duchowych św. Faustyny w to dzieło. Może rodzić się tu pytanie, czy „wymiar apostołski” należy rozumieć jako apostołat kierowników duchowych, czy też apostołat Faustyny, czy też w ogóle „kierownictwo duchowe” które pełni funkcję „apostoła”...

Dysertacja ma niewątpliwie duży walor erudycyjny oraz praktyczny, jest rzetelną pracą badawczą, która skłania do dalszej refleksji nad doniosłością i niekiedy wręcz koniecznością poddawania się praktyce kierownictwa duchowego. Jest zachętą do troski o właściwe przygotowanie kapłanów do tej trudnej roli. W świetle rozważań przeprowadzonych przez Autorkę jawi się konieczność rzetelnego studium teologii, właściwej formacji ludzkiej i duchowej w seminariach duchownych.

W dysertacji można dostrzec nieraz niejasne sformułowania, które byłoby warto doprecyzować.

- Na s. 13 mowa jest o „obłóczynach”, przed którymi Faustyna prosi rodzinę o metrykę chrztu – czy nie chodzi tu raczej o „wstąpienie do klasztoru”?
- Na s. 23 można przeczytać skrót myślowy: „Jezus nie słyszał jej wołania” – oczywiście – jako Bóg – słyszy wszystko;
- Na s. 28 jest mowa o „łasce wieczystej miłości” – czy chodzi o to, że Faustyna tej miłości doświadczyła, czy też, że nauczyła się tak kochać (co nie byłoby do końca prawdą, gdyż człowiek jest grzesznikiem do końca swojego ziemskiego życia);
- Na s. 35 Autorka pisze, że „[...] Faustyna otrzymała łaskę chodzenia z zapaloną świecą podczas udzielania Komunii chorym, sam Jezus wyraził to pragnienie siostrze” – jest to myśl nie do końca jasna, bo teologicznie rzecz ujmując trzeba by było napisać ewentualnie, że to Faustyna miała przekonanie, iż Jezus wyraził pragnienie...;
- Na s. 39 jest zdanie: „Prosiła również Maryję o łaskę, by w tym szczególnym momencie była miłsza Jezusowi” – oczywiście Faustyna prosiła by to ona sama (Faustyna) była miłsza Jezusowi;

- Na s. 79: „Odtąd będzie pełnić wolę Bożą zawsze, wszędzie i we wszystkim” – jest to wyrażenie o charakterze bardziej życzeniowym;
- Na s. 87 mowa jest o tym, że Faustyna odczuwała „silny lęk przed rozmową z o. Józefem, obawiała się przede wszystkim o zachowanie tajemnicy sakramentalnej” – czy to znaczy, że bała się, że on zdradzi?
- Na s. 92: „Poznając wolę Bożą, Faustyna realizowała ją wewnętrznie, poddając się woli przełożonych oraz woli swojego spowiednika na mocy posłuszeństwa. O tyle ją spełniała, o ile Jezus pozwolił przez swojego zastępcę, czyli kierownika duchowego” – jest to nie do końca jasne...
- Na s. 110: „do osiągnięcia tej teologalnej cnoty” – cnoty teologalne są darem Bożym;
- Na s. 137: „kiedy jej duszę przenikała obecność Boża” – jest to skrót myślowy, gdyż duszę zawsze przenika obecność Boża, tylko człowiek nie zawsze to odczuwa;
- Na s. 138: „proces doskonalenia s. Faustyny” – wyrażenie niezręczne;
- Na s. 139: „zjednoczenie z Bogiem staje się coraz częstsze” – teologicznie sformułowanie to nie jest do końca jasne;
- Na s. 179: „bierności niezwykle aktywnej”;
- Na s. 189: „Łączenie się z duszami czyścicowymi” – brzmi trochę ezoterycznie i ma lekko odcień spirytyzmu;
- Na s. 193: „[...] wizje Jezusa, którego widziała w sposób obiektywny” – wydaje się, że każda wizja Jezusa ma charakter subiektywny;
- Na s. 223 mowa jest o darze bilokacji; wydaje się, że subiektywne odczucie Faustyny bycia w innym miejscu nie jest darem bilokacji;
- Na s. 224: „ciosy sprawiedliwości Bożej” – należałoby wyjaśnić;
- Na s. 246: „kolejnym ważnym wymiarem tego święta jest ustanowienie sakramentu pokuty” – nie do końca jasne;
- Na s. 252: „w którym wykluczono możliwość ustanowienia w Kościele święta Miłosierdzia” – otóż chodzi o ustanowienie święta w pierwszą niedzielę po Wielkanocy; samo bowiem święto miłosierdzia było już w Kościele (ustanowił je Pius IX w dniu 1853; dniem obchodzenia święta miała być pierwsza niedziela po Niedzieli Trójcy Przenajświętszej – święto to jednak nie było rozpowszechnione);
- Na s. 285 mowa jest o tym, że „iskrą” przygotowującą świat na powtórne przyjście Chrystusa „była i jest s. Faustyna” – Trzeba by dodać, że jest to tylko interpretacja, inni zaś bowiem mówią tak o Janie Pawle II. A czy nie jest nią raczej kult Bożego miłosierdzia?

4. Do dyskusji w ramach publicznej obrony proponuję następujące zagadnienia

- (1) Czwarty Rozdział pracy nosi tytuł „Duchowe owoce kierownictwa” – w jakim sensie wymienione w nim w punktach „zaręczyny duchowe”, „małżeństwo duchowe”, a także dary kardiognozji, prorocstwa, fenomeny nadzwyczajne itp., można nazwać owocami kierownictwa, skoro wierzymy, że źródłem ich jest Bóg?
- (2) Autorka często w pracy używa pojęcia „noc ducha” odnosząc je do doświadczeń św. Faustyny (np. s. 13, 26, 28, 40, 51, 54, 63, 109). W jakim sensie Autorka używa tego wyrażenia? Czy według kryteriów św. Jana od Krzyża? Kiedy św. Faustyna przeżywała trudności, a kiedy „noc ducha”?

- (3) Autorka kilkakrotnie porównuje św. Faustynę do św. Teresy od Dzieciątka Jezus (np. s. 42, 44). Czy Faustyna знаła jakieś pisma Teresy z Lisieux, bądź samą jej postać?

5. Wniosek końcowy

Rozprawa doktorska p. mgr lic. Marty Nogi pt. *Wpływ kierownictwa duchowego na życie mistyczne św. Faustyny Kowalskiej* stanowi nieszablonowe i pogłębione studium zagadnienia zawartego w tytule. Autorka we właściwy sposób zrealizowała podjęte wyzwanie i stworzyła opracowanie wieloaspektowe i spójne, rzetelne pod względem naukowym. Tym samym zaprezentowała nie tylko znajomość omawianej problematyki, ale również umiejętność samodzielnej pracy badawczej w obszarze teologii duchowości, dyscypliny złożonej, o znamionach interdyscyplinarności, łączącej w sobie aspekty historyczne, społeczne, kulturowe, dogmatyczne, mistyczne.

Dysertacja ta stanowi kolejny krok w naukowym studium życia i pism wielkiej polskiej mistyczki św. Faustyny Kowalskiej. Jest nowym ujęciem, a zatem z radością należy powitać w Autorce rzetelnego badacza, teologa duchowości.

Stwierdzam niniejszym, że recenzowana przeze mnie praca spełnia wymogi stawiane pracom doktorskim i w związku z tym kieruję prośbę do Wysokiego Senatu Papieskiego Wydziału Teologicznego we Wrocławiu o dopuszczenie jej Autorki, p. mgr lic. Marty Nogi, do dalszych etapów przewodu doktorskiego.

Lublin, 8 grudnia 2022 r.

ks. dr hab. Jan K. Miczyński
recenzent